

До спеціалізованої вченої ради Д 35.052.03
Національного університету «Львівська політехніка»

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора

Гораль Ліліани Тарасівни

на дисертаційну роботу Залуцької Христини Ярославівни на тему:

«Управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств в умовах неотехнологічного відтворення», представлену на здобуття

наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю

08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дисертаційної роботи, її зв'язок із науковими програмами, планами, темами

Світові зміни, зумовлені поступом IV Промислової революції, популяризацією парадигми відкритих інновацій і концепції суперінтелектуального соціуму 5.0, віртуалізацією багатьох сфер життєдіяльності людини тощо, викликали перерозподіл ролей практично усіх учасників інноваційного процесу. Це зумовило потребу реформатування чинних підходів до провадження інноваційної діяльності суб'єктів господарювання в нових умовах, зокрема в частині забезпечення організаційно-економічних процесів їх функціонування і розвитку, серед яких особливе значення належить диверсифікації та інтеграції. Означене актуалізує проблематику розроблення гнучких форм управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств із одночасним збереженням їх ринкової стійкості, складність розв'язання якої зумовлена значними темпами глобалізації сучасної економіки, стрімким зростанням рівня її інтелектуалізації та загостренням конкуренції. Це чинить вплив на характер ринкової поведінки інновацій, призводить до скорочення інтервалів між їх генеруванням та освоєнням, визначає вибір способів диверсифікації та інтеграції суб'єктами господарювання.

Підґрунтям для провадження досліджень за даною тематикою є розуміння закономірностей циркулярної економіки та сучасних засад формування й розвитку взаємозв'язків між виробництвами різних типів. Отже, актуальність обраної дисертанткою теми наукового дослідження, що передбачає розроблення й наукове обґрунтування теоретико-методологічних положень, практичних рекомендацій щодо управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств в умовах неотехнологічного відтворення, не підлягає сумніву, а розв'язання поставлених науковицею у дисертації завдань стимулюватиме ефективний інноваційний розвиток підприємств на якісно новому рівні.

Слід відзначити, що дослідження різнобічних аспектів диверсифікаційно-

інтеграційного розвитку суб'єктів господарювання дало змогу Залуцькій Х. Я. не лише розробити методологію управління таким розвитком, а й показати визначальний вплив поступу суб'єктів господарювання на інноваційний процес держави загалом, що є підґрунтям ефективної інтеграції України до спільноти високотехнологічних країн світу.

Актуальність обраної Залуцькою Х. Я. теми дисертації підтверджена участю дисертантки у виконанні науково-дослідних тематик Національного університету «Львівська політехніка». Зокрема, під час виконання теми «Формування та використання економічного потенціалу підприємств, галузей, регіону» (номер державної реєстрації 0118U001539), Залуцька Х. Я. удосконалила науково-методичне підґрунтя визначення результативності бізнес-процесів підприємства. Упродовж роботи над темою «Обґрунтування інноваційно-інвестиційних стратегій, програм і проектів розвитку господарських структур, галузей та регіонів» (номер державної реєстрації 0118U001536), науковиця розробила активно-адаптивний синергійний стратегічний набір управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємства. Працюючи над темою «Економічна діагностика підприємств, галузей та регіонів у процесі забезпечення їх сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0118U001538), Залуцька Х. Я. сформувала кумулятивно-аналітичну систему оцінювання диверсифікаційно-інтеграційного розвитку підприємства. Дисертантка також брала участь у науково-дослідних роботах Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків), зокрема в межах теми «Управління розвитком суб'єктів господарювання на засадах інноваційної економіки» (номер державної реєстрації 0119U000326), де вона розробила інтегрований механізм управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємства.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та результатів дисертаційної роботи

Опрацювання автореферату, дисертації та наукових публікацій Залуцької Х. Я. засвідчує, що розроблені дисертанткою положення, висновки та рекомендації є достовірними, обґрунтовані на належному рівні, відзначаються високим рівнем наукової новизни.

З метою опрацювання положень дисертації Залуцька Х. Я. застосувала спеціальні та загальнонаукові методи дослідження. Зокрема, серед основних методів, що сприяли обґрунтуванню авторкою елементів наукової новизни, слід відзначити такі: метод формалізації та метод факторного аналізу; методи теоретичного узагальнення та історико-економічного аналізу; метод класифікації і групування, аналогії; порівняльний аналіз та графічний метод; теорії ефективної конкуренції; інтегральний метод; метод абстрагування й логічного аналізу; метод декомпозиції та структурно-логічного аналізу; метод аналізу й синтезу, метод фрактального аналізу; системний підхід тощо.

Ґрунтовність опрацьованого дисертанткою матеріалу засвідчує значний масив використаної інформаційної бази, яку склали законодавчі та нормативні

акти України, наукові публікації провідних українських і зарубіжних учених у предметній сфері, статистичні дані машинобудівних підприємств України тощо.

Необхідно відзначити результативну співпрацю Залуцької Х. Я. з органами влади України, що засвідчено апробацією у їхній діяльності наукових положень дисертації. Зокрема, у роботі: Департаменту інвестицій Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (довідка № 3801-06/12169-09 від 24.02.2021), Секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики (довідка від 24.02.2021), Територіального управління Рахункової палати по Львівській, Волинській, Рівненській та Тернопільській областях (у м. Львів) (довідка № 22-15/28 від 10.02.2021), Городоцької міської ради (довідка № 03-48/422/1-21 від 01.02.2020), Виконавчого комітету Харківської міської ради (довідка № 08-74/2186/2-20 від 17.12.2020).

Вищезазначене вказує на високий рівень обґрунтованості та достовірності результатів, отриманих у дисертаційній роботі Залуцької Х. Я., можливості застосування її положень як у сучасній економічній науці, так і в практиці предметної сфери.

Структура і зміст дисертаційної роботи

Обсяг дисертації Залуцької Х. Я. становить 555 сторінок, її основний зміст викладено на 365 сторінках. За структурою, дисертація містить вступ, п'ять розділів, висновки за кожним з розділів, а також загальні висновки, перелік використаних джерел (410 позицій) та додатки (10 од.)

У вступі до дисертації (с. 25-38) Залуцька Х. Я. визначила актуальність теми дисертації, сформулювала мету, об'єкт, предмет та завдання дослідження, зазначила про використані у роботі методи. У цій структурній частині дисертантка навела елементи наукової новизни та практичне значення отриманих результатів, відобразила дані щодо апробації результатів дисертації.

У першому розділі «Теоретико-методичні основи управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств в умовах неотехнологічного відтворення» дисертантка дослідила підґрунтя управління розвитком підприємств в умовах неотехнологічного відтворення, зокрема розглянула домінуючу роль процесів диверсифікації та інтеграції (§1.1), а також економічні передумови та об'єктивну необхідність управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств (§1.2), проаналізувала гібридне зростання як стратегічну орієнтацію диверсифікаційно-інтеграційного розвитку підприємств на основі раціоналізації організаційно-виробничої структури (§1.3) та оцінила поняття синергії як консолідаційної основи поєднання диверсифікації та інтеграції задля забезпечення ефективних взаємозв'язків між бізнес одиницями підприємств (§1.4).

У другому розділі «Методологічні засади управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств в умовах неотехнологічного відтворення» Залуцька Х. Я. сформулювала методологічну основу управління

диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств в умовах неотехнологічного відтворення (§2.1). Науковиця систематизувала методи управління в розрізі його основних функцій, в рамках забезпечення процесу диверсифікаційно-інтеграційного розвитку підприємства (§2.2), розробила функціональну основу забезпечення ефективних взаємозв'язків між бізнес-одинацями підприємства через синхронізацію його бізнес-процесів (§2.3) та мультиплікативний модельний ряд оцінки диверсифікаційно-інтеграційного розвитку підприємства через результативність його бізнес-процесів (§2.4).

У третьому розділі «Аналітичне підґрунтя та діагностичний апарат оцінки процесу диверсифікаційно-інтеграційного розвитку підприємства в умовах неотехнологічного відтворення» дисертантка сформулила ресурсне забезпечення бізнес-процесів підприємства як основи для визначення їхньої інтеграційної адаптивності (§3.1), а також оцінила результативність бізнес-процесів підприємства через їхню сприйнятливність (§3.2), визначила диверсифікаційну конвенгентність бізнес-процесів через їхню взаємну забезпеченість (§3.3), оцінила доцільність застосування інтеграції та диверсифікації у рамках забезпечення процесу розвитку підприємства (§3.4).

У четвертому розділі «Організаційно-економічне забезпечення формування та реалізації комплексної стратегії управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємства в умовах неотехнологічного відтворення» науковиця обґрунтувала підходи до формування взаємодії учасників диверсифіковано-інтеграційних підприємств через стратегічну поведінку їх бізнес-одинаць на основі побудови стратегічно орієнтованої піраміди (§4.1) та сформулила синергійний стратегічний набір машинобудівного підприємства як забезпечувальний управлінський фактор циклічності процесу його диверсифікаційно-інтеграційного розвитку в умовах неотехнологічного відтворення (§4.2). Залуцькою Х. Я. розроблено конвенгентну основу процесу формування комплексної стратегії управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємства (§4.3) та наведено реалізацію комплексної стратегії управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємства (§4.4).

У п'ятому розділі «Концептуальна парадигма управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком машинобудівних підприємств в умовах неотехнологічного відтворення» дисертантка концептуально обґрунтувала процеси генерування управлінських впливів із забезпечення диверсифікаційно-інтеграційного вектора розвитку підприємства (§5.1) та систему управлінських інновацій як забезпечувальний функціонал диверсифікаційно-інтеграційного розвитку підприємств в умовах неотехнологічного відтворення (§5.2). У розділі також запропоновано каузально-детермінований механізм управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств (§5.3) та концептуальні аспекти управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств в умовах неотехнологічного відтворення (§5.4).

У висновках Залуцька Х. Я. узагальнила отримані результати дисертаційної роботи, а також визначила суб'єктів господарювання, для яких

розроблено рекомендації з їх використання.

Дисертація містить істотну кількість ілюстративного матеріалу, зокрема – таблиць, рисунків, схем тощо, які подано як в основній частині роботи, так і винесено в її додатки.

Залуцькою О. Я. опрацьовано значну кількість літературних джерел (понад 400 назв), здійснено ґрунтовний аналіз статистичних даних із застосуванням програмного забезпечення (зокрема, MS Excel, Statistica 13.5 тощо), що засвідчує вірогідність та високий рівень точності отриманих результатів.

Наукова новизна положень, сформульованих в дисертаційній роботі

Наукова новизна результатів дисертації Залуцької Х.Я. полягає у науковому обґрунтуванні теоретико-методичних, методологічних і практичних засад управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств в умовах неотехнологічного відтворення.

Серед елементів наукової новизни дисертації одним із найзначущих є вперше розроблений Залуцькою Х. Я. інтегрований механізм управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств на каузально-детермінованій основі впливу умов неотехнологічного відтворення на ефективність процесу розвитку підприємства (§5.3, с. 354-361). Запропонований механізм ґрунтується на системній реалізації локальних механізмів, результативність взаємопов'язаного здійснення яких сприяє раціональності відповідної функції управління завдяки багатоаспектному науково-методичному забезпеченню досягнення стратегічної мети управління розвитком підприємства.

Характеризується високим рівнем науково-практичної оригінальності розроблений науковицею базис щодо генерування управлінських впливів із забезпечення диверсифікаційно-інтеграційного вектора розвитку підприємства (§5.1, с. 309-320). Дана розробка відрізняється від відомих застосуванням багатокомпонентного стратегічного аналізу, результатом якого є перманентне зіставлення якісних і кількісних параметричних характеристик наявного потенціалу, можливих резервів його нарощення тощо.

Слід відзначити розвинуті Залуцькою Х. Я. науково-теоретичні положення щодо встановлення взаємообумовленого впливу управлінських процесів та процесів відтворення (§1.1, с. 39-48). На відміну від чинних, запропоновані базуються на методології вирішення науково-філософського протиріччя як фундаментальної основи дослідження. Авторка пропонує їх ідентифікувати через логічний науково-семантичний зв'язок «інновації – генерація неопродукту – управління – виробництво», що сприяє формуванню можливих напрямів використання максимального ефекту їхньої взаємодії для активного розвитку підприємства.

Удосконалені науковицею концептуальні аспекти управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств, що базуються на розмежуванні та встановленні об'єктивних тенденцій взаємодії базових понять

дослідження («реінжиніринг бізнес-процесів», «управлінська інновація», «ресурсне забезпечення»), враховують взаємопов'язаність об'єктів реальності та визначення доцільності управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств (§5.4, с. 384-394). Це забезпечує спроможність створювати сукупні неотехнологічні ефекти, активізувати якісні та кількісні зміни, сприяючи ефективному розвитку підприємства тощо.

Значну методологічну цінність становлять авторські положення щодо управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств, які базуються на взаємообумовленій єдності методологій пізнання, оцінки та практичної цінності (§2.1, с. 119-129). Означене є результатом селективного поєднання генерації наукових постулатів й гіпотез дисциплінарної, мультидисциплінарної, інтердисциплінарної, трансдисциплінарної парадигм, та систематизації методів забезпечення процесу управління.

Важливими для розвитку сучасної економічної науки є удосконалений дисертанткою науково-методичний підхід до формування активно-адаптивного синергійного стратегічного набору управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком машинобудівних підприємств (§4.2, с. 259-266). Даний підхід базується на імплементації технології оптимально-результативної взаємодії управлінських стратегічних ефектів, отриманих на основі взаємопроникнення синергійного ефекту на відповідні рівні ієрархії управління з використанням концепції дифузії.

Слід відзначити розвинутий Залуцькою Х. Я. науково-методичний підхід до визначення диверсифікаційної конвергентності результативності здійснення бізнес-процесів машинобудівних підприємств, як базис формування їхніх бізнес-одиниць (§3.3, с. 220-227). Авторський підхід ґрунтується на оцінці і синхронізації інтеграційно-адаптивних бізнес-процесів завдяки ресурсній взаємоприйнятності, що дає змогу раціоналізувати структуру диверсифікованого підприємства оптимально-ефективними бізнес-одиницями, необхідними для його стратегічного розвитку, зокрема в умовах неотехнологічного відтворення.

Удосконалене науковицею науково-методичне підґрунтя визначення результативності бізнес-процесів підприємства (§3.2, с. 208-217), що базується на активній ресурсній взаємоприйнятності бізнес-процесів, визначеній за рівнем їх інтеграційної адаптивності між собою, відображає результативність комплексного ресурсного забезпечення реалізації одного бізнес-процесу ефективними результатами імплементації іншого за відповідними ключовими параметрами. Це дає змогу встановити оптимальну послідовність забезпечення реалізації окремих бізнес-процесів за допомогою використання потенційних ресурсів.

Відзначена новаторським підходом розвинута Залуцькою Х. Я. кумулятивно-аналітична система оцінки диверсифікаційно-інтеграційного розвитку підприємства (§2.4, с. 166-190). Дана система базується на показниках оцінки бізнес-процесів підприємства за обґрунтованими оптимально-раціональними напрямками його розвитку, які сформовані за результатами визначення стану й рівня розвитку підприємства з використанням методів,

виділених за функціями управління. Своєю чергою, це сприяє прийняттю ефективних рішень щодо доцільності та можливості використання диверсифікаційно-інтеграційного напрямку розвитку, враховуючи особливості кожної складової цього розвитку.

Удосконалений Залуцькою Х. Я. науково-практичний підхід до формування і реалізації комплексної стратегії управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств відрізняється від інших базуваних на розробленні детерміновано-результативної технології ефективної побудови стратегічної піраміди (§4.3., с. 266-291). Результативність її дієвості забезпечується побудовою цілісно-рівноважної системи управлінських інновацій та вибором оптимально-продуктивного синергійно-стратегічного набору.

Науково значущим є розвинутий дисертанткою теоретико-методичний базис управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємства, зокрема завдяки уточненню сутності базових понять дослідження («розвиток», «диверсифікація»; «інтеграція»; «диверсифікаційно-інтеграційний розвиток»; «гібридний розвиток»; «управління розвитком») (§1.2, с. 57-72). Це сприяло формуванню авторського бачення сутності поняття «управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємства в умовах неотехнологічного відтворення».

Цінний науково-прикладний зміст побудови складної стратегічної піраміди, що базується на формуванні уніфікованої технології як основи бізнес-коригування досягнення цільових орієнтирів управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком машинобудівних підприємств (§4.1, с. 246-258). Це сприяє формуванню синергійного стратегічного набору, який має забезпечити максимальну реалізацію поставлених цілей.

Положення наукової новизни сформульовані належним чином, характеризуються високим рівнем обґрунтованості. Розроблені Залуцькою Х. Я. підходи, методи та механізми спрямовані на забезпечення якісної системи управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком машинобудівних підприємств в умовах неотехнологічного відтворення.

Теоретична та прикладна цінність результатів дисертаційної роботи

Теоретико-практичне значення отриманих у дисертації результатів підтверджено їх апробацією дисертанткою на двадцяти двох міжнародних науково-практичних конференціях, а саме: «Сучасні шляхи стабілізації фінансово-економічного стану країни» (Львів, 2020); «Шляхи забезпечення стабільності національної економіки» (Дніпро, 2020); «Проблеми формування та реалізації регіональної економіки» (Запоріжжя, 2020); «Прогнозування розвитку соціально-економічних систем» (Запоріжжя, 2020); «Актуальні проблеми економіки, обліку, менеджменту та права» (Полтава, 2020); «Challenges in Science of Nowadays» (Washington, USA 2020); «Сучасні наукові погляди на модернізацію і суспільний розвиток економічної системи» (Київ, 2020); «Academic Research in Multidisciplinary Innovation» (Amsterdam,

Netherlands, 2020); «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (Київ, 2020 р.); «Integración de las ciencias fundamentales y aplicadas en el paradigma de la sociedad post-industrial» (Barcelona, España, 2020); «Actual Problems of Science and Practice» (Stockholm, Sweden, 2020); «Трансформаційні зміни національної економіки в умовах євроінтеграції» (Дубляни, 2020 р.); «Modeling, Development and Strategic Management of Economic System» (Ivano-Frankivsk, 2019); «The Development of International Competitiveness: Conference Proceedings» (Lisbon, Portugal, 2016); «Modernization of socio-economic systems: the new economic conditions» (Kielce, Poland, 2016); «Маркетинг та логістика в системі менеджменту» (Львів, 2016); «Integration of business structures: strategies and technologies» (Tbilisi, Georgia, 2017); «Economic theory and practice 2017 [ETAP 2017]» (Slovakia, 2017); «Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки» (Дніпро, 2017-2020), а також на наукових семінарах кафедри економіки підприємства та інвестицій Національного університету «Львівська політехніка».

Зокрема, серед елементів наукової новизни дисертації Залуцької Х. Я., яким притаманна теоретична цінність, слід виділити такі:

- методологічні положення управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств;
- науково-методичний підхід до формування активно-адаптивного синергійного стратегічного набору управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком машинобудівних підприємств;
- науково-методичне підґрунтя визначення результативності бізнес-процесів підприємства;
- концептуальні аспекти управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств;
- науково-теоретичні положення щодо визначення взаємообумовленого впливу управлінських процесів та процесів відтворення;
- теоретико-методичний базис управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємства;
- науково-методичний підхід до визначення диверсифікаційної конвергентності результативності здійснення бізнес-процесів машинобудівних підприємств як базис формування їхніх бізнес-одиниць.

Практичну цінність результатів дисертації Залуцької Х. Я. засвідчує їх впровадження у виробничо-господарську діяльність підприємств, а саме: ТОВ «Сучасні проекти» (довідка № 105-13 від 27.11.2020), ТОВ «ХАРКІВТРАНСМАШПРОЕКТ» (довідка № 030/С-16 від 11.12.2020), ДП «Східний експертно-технічний центр Держпраці» (довідка № 1-06/300-01 від 18.11.2019), ЗПрАТ «Львівобленерго» (довідка № 027 від 12.02.2021), ТОВ «Озон» (довідка № 101-03 від 14.01.2021), Дочірнього підприємства ПрАТ «Концерн-Електрон» Телевізійного заводу «Електрон» (довідка № 077/11 від 18.02.2021); ТОВ «АМГ-ІНВЕСТ» (довідка № 09/312 від 08.12.2020), ТОВ «Слобожанський комбінат будівельних матеріалів» (довідка № 82/5 від 17.11.2020).

З-поміж елементів наукової новизни дисертації, які характеризуються

практичною значущістю, доцільно відзначити такі:

- інтегрований механізм управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств на каузально-детермінованій основі впливу умов неотехнологічного відтворення на ефективність процесу розвитку підприємства;
- науково-практичний підхід до формування і реалізації комплексної стратегії управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств;
- науково-практичний базис до генерування управлінських впливів із забезпечення диверсифікаційно-інтеграційного вектора розвитку підприємства;
- кумулятивно-аналітична система оцінки диверсифікаційно-інтеграційного розвитку підприємства;
- науково-практична основа побудови складної стратегічної піраміди.

Розробки Залуцької Х. Я. були впроваджені під час роботи за господарським договором із ПП «Львівелектросервіс», для якого науковиця сформувала й обґрунтувала комплексну стратегію управління його диверсифікаційно-інтеграційним розвитком.

Результати дослідження Залуцької Х. Я. використовують в Національному університеті «Львівська політехніка» під час викладання дисциплін: «Стратегія підприємства», «Потенціал і розвиток підприємства», «Системи управління бізнес-процесами», «Формування бізнес-моделі підприємства», «Інноваційний розвиток підприємства» для студентів напряму підготовки 051 «Економіка» (довідка № 67-01-271 від 10.02.2021) та Українській інженерно-педагогічній академії при викладанні дисциплін: «Інноваційний розвиток підприємства», «Управління ресурсами», «Конкурентоспроможність підприємств» для студентів спеціальності 015.24 «Професійна освіта (Економіка)» (довідка № 106-57-20 від 10.12.2020).

Повнота викладених наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи висвітлені автором на належному рівні. Результати дисертації опубліковані у 59 наукових працях, у тому числі: 1 одноосібній монографії, 5 розділах у колективних монографіях, 26 статтях у наукових фахових виданнях України, із них 22 – у виданнях, внесених до наукометричних баз даних; 5 статтях у наукових періодичних виданнях інших держав, із них 3 – у виданнях, внесених до наукометричних баз даних; 22 публікації тез доповідей у збірниках за матеріалами конференцій. Загальний обсяг усіх публікацій становить 45,79 ум.-друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 40,49 ум.-друк. арк.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України, висунутим до докторських дисертацій.

Основні положення та висновки дисертаційного дослідження Залуцької Х. Я. апробовані на 22 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Публікації достатньо повно розкривають зміст дисертаційного дослідження, його наукову новизну та результати, винесені на захист.

З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише результати, які були отримані Залуцькою Х. Я. особисто.

Кількість публікацій, їхній обсяг та якість відповідають вимогам, висунутим Міністерством освіти і науки України до дисертацій, представлених на здобуття вчених ступенів.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Незважаючи на загальну позитивну оцінку дисертації та автореферату Залуцької Х. Я., окремі позиції автора носять дискусійний характер, що потребує додаткових коментарі дисертантки.

1. Без сумніву, інноваційні технології базуються на застосуванні інтелекту, що є основою для інноваційного відтворення, позаяк, автором вжиті поняття «неотехнологічне відтворення», «неопродукт», «неоідея» (§ 1.1, с. 46-47, §1.2, с. 63, §1.4, с. 84) тощо, доцільно було б ґрунтовніше описати відмінності між поняттями «інноваційне відтворення» і «неотехнологічне відтворення», та детальніше розкрити економічний зміст понять «неопродукт», «неоідея».

2. Доцільно було б доповнити табличну представленість результатів розрахунку коефіцієнта синхронності (§ 2.4, табл. 2.7, с. 187) і диверсифікаційної конвергентності (§ 3.3, табл. 3.3, с. 224) графічною інтерпретацією отриманих даних для кращого сприйняття зміни значень цього показника по роках і між підприємствами;

3. Досліджуючи особливості виділення бізнес-одиниць диверсифікованих підприємств автор пропонує в якості певних конвергентних ознак використовувати *«переваги поділу, складові елементи бізнес-одиниць, особливості їх функціонування...»* (§ 3.3, с. 220-221), однак потребує детальнішого обґрунтування доцільності використання кожної із виділених ознак для прийняття рішень щодо можливості окремого їх використання в конкретних випадках залежно специфіки підприємств, галузей їх функціонування, форми власності тощо.

4. Окремі запропоновані Залуцькою Х. Я. в дисертації положення неповністю відображають задеклароване авторкою значення, вимагають додаткових аргументів. Зокрема, *«науково-теоретичне відображення взаємообумовлюючого впливу управлінських процесів та процесів відтворення через протиріччя їх функціоналу»* (§ 1.1, с. 45, рис. 1.1) потребує акцентування на визначальному впливі та механізмі виникнення вказаних протиріч. Аналогічне зауваження до схеми на рис. 1.3, с. 52 (§ 1.1) – *«антагонізм особливостей (переваг) диверсифікації та інтеграції як основна умова забезпечення гомеостазу розвитку підприємства в умовах неотехнологічного відтворення»*, зокрема, не до кінця відображено, власне, антагонізму, а подано низку концептів.

5. В роботі на с. (§ 4.3, с. 278-280) обґрунтовано удосконалення

матриці SWOT, а саме: подано особливості її побудови, основні аспекти застосування; послідовність оцінювання по ній. Однак, доцільно було б подати графічну представленість матриці для кращого сприйняття поданого матеріалу.

6. В табл. 2.7 (§ 2.4, с. 187) і табл. 3.3 (§ 3.3, с. 225) подано розрахунки по підприємству ПАТ «Борекс», однак, відсутня інформація по даному підприємству в наступних розділах роботи.

7. В роботі (§ 1.2, с. 67-69; § 1.3, с. 71-77; § 3.3, с. 220-223) подано сутність, мотиви і особливості використання диверсифікації, однак, потребує детальнішого роз'яснення і обґрунтування виду диверсифікації, яку розглядає і пропонує автор в своєму дослідженні.

8. На рис. 4.14 (§ 4.3, с. 289) представлена графічна інтерпретація результатів вибору стратегії гібридного розвитку машинобудівного підприємства-репрезентанта при певному впливі на нього ІТ-кластеру із позначенням відповідних даних такого впливу за напрямками: соціальна, економічна, техніко-технологічна складова та зовнішня привабливість. Проте, для кращого сприйняття і розуміння отриманих даних, варто було б, подати показники за якими проводили розрахунки по-кожній складовій.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Структурно та за змістовним викладом автореферат відповідає дисертації, не містить положень, у ній відсутніх. Автореферат засвідчує цілісність й завершеність дисертації, характеризується логічним викладом усіх її положень, відповідно до встановленої мети та завдань. Оформлення автореферату та дисертації здійснено відповідно до чинних вимог Міністерства освіти і науки України.

Загальний висновок щодо дисертаційної роботи та її відповідності вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора економічних наук

Дисертантка розробила й науково обґрунтувала теоретико-методичні, методологічні і практичні засади управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств в умовах неотехнологічного відтворення, які характеризуються високим рівнем актуальності, відповідають сучасним запитам ринку.

Елементи наукової новизни є теоретично і практично значущими, рівень їх апробації є належним. Кількість і якість опублікованих наукових праць, які висвітлюють елементи наукової новизни дисертації, є достатньою. Виклад автореферату відповідає змісту дисертації. Загалом, дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, характеризується цілісністю та логічним викладом усіх її положень, відповідно до встановленої мети та завдань.

Дисертація відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Зважаючи на відповідність дисертації Залуцької Х. Я. на тему:

«Управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств в умовах неотехнологічного відтворення» вимогам Міністерства освіти і науки України, які висуваються до робіт на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, зокрема, пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами та доповненнями, **Залуцька Христина Ярославівна** заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю **08.00.04 – економіка та управління підприємствами** (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
проректор з науково-педагогічної роботи
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу

Гораль Л. Т.